

De kapel op de begraafplaats te Orthen

Dinsdagmiddag 16 oktober 1877 overlijdt 's-middag om 15.00 uur in zijn woonplaats de geliefde bisschop van 's-Hertogenbosch, Joannes Zwijsen, 83 jaar oud. Het lichaam van de overleden bisschop wordt opgebaard in de huiskapel van het bisschoppelijk paleis aan de Parade. Duizenden gelovigen brengen een afscheidsgroet aan de bisschop. Vrijdag 19 oktober is er onder aanwezigheid van hoogwaardigheidsbekleders en veel gelovigen een uitvaartdienst in de Sint Janskathedraal.

Na de plechtigheid gaan 20 koetsen de lijkwagen vooruit. 15 andere koetsen met o.a. de Commissaris des Konings, Jhr. Mr. P.J. Bosch van Drakestein afgevaardigden van Gedeputeerde Staten, het stadsbestuur en vele andere genodigden volgen de lijkkoets. Achter de lijkkoets loopt Dorus, de trouwe huisknecht van Mgr. Zwijsen. Een grote menigte volgt de stoet en strekt zich uit van de Sint-Jan tot aan de Orthenpoort, het huidige einde van de Orthenstraat.

Begraafplaats

Mgr. Joannes Zwijsen wordt op de begraafplaats te Orthen begraven bij de zusters van zijn Tilburgse congregatie, de Zusters van Liefde, van O.L.V. Moeder van Barmhartigheid, aanvankelijk tussen de graven van de zusters Antonio Ernst en Petronello Spierings die in het klooster aan de Hinthamerstraat 164 hadden gewoond.

Amper 6 weken na het overlijden van Zwijsen stuurt de hulpbisschop een brief naar de dekens met het idee om een monument op te richten voor de overleden bisschop. Uit de brief die de dekens van het bisdom rondsturen, blijkt dat de geestelijkheid als eerste een vrijwillige bijdrage moet leveren, tenminste fl. 3,- en ten hoogste fl. 12,-. Mgr. Godschalk wilde geen monument dat alleen door de fraters en zusters was betaald.

Intussen zijn er 3 ideeën voor een herinnering aan Mgr. Zwijsen, n.l. een eenvoudige zerk op het graf, een kapel op het kerkhof en een monument op het kerkhof.

Kapel

De algemeen overste van de zusters is het hier helemaal niet mee eens en weigert dan ook om mee te betalen aan een monument. Mgr. Godschalk beslist tenslotte dat er een kapel komt boven het graf van de overleden bisschop en dat het graf hiervoor verplaatst moet worden. Na een bisschoppelijke brief van 4 december 1877 stromen de giften binnen.

Mgr. Godschalk stelt voor dat de congregaties $\frac{3}{4}$ deel betalen en het bisdom de rest.

Op 15 juli 1880 vindt er een openbare inschrijving plaats voor de bouw van de kapel op het kerkhof. Een commissie bekijkt tenslotte drie inschrijvingen die qua prijs nogal uiteen lopen, n.l. van ca. fl. 20.000 tot ca. fl. 45.000.

Het Kerkbestuur keurt het plan van aannemer L. Paaps uit Veghel goed en hij mag de kapel voor fl. 28.810 bouwen. Hier bovenop komen nog fl. 490,- voor onvoorziene kosten en fl. 730,- voor de ramen in grisaille, gemaakt bij Capronnier in Brussel. Totale kosten kapel fl. 30.030.

Architect Lambert Hezenmans ontvangt op 6 september 1882 voor het maken van het ontwerp, 2 $\frac{1}{2}$ % van de kosten, n.l. fl. 750,15. De stoffelijke resten die de aannemer op de bouwplaats vindt moet hij aan de beheerder overdragen.

De kapel wordt in neogotische stijl gebouwd met aan de achterzijde de toegang naar de crypte, waar de bisschoppen en andere kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders hun laatste rustplaats vinden.

Op 9 juli 1882 consacreert Mgr. Godschalk het draagbare altaar voor de kapel. 26 augustus 1882 dient Mgr. Godschalk een verzoek in tot het opgraven van het stoffelijk overschot van Mgr. Zwijsen hetgeen burgemeester H. van Lanschot op 7 september welwillend goedkeurt.

Op 9 september 1882 ontvangt steenhouwer P. Neefs fl. 34,45 voor het maken van de grafsteen die in de kapel geplaatst wordt.

Op 25 september wordt Mgr. Zwijsen opgegraven, Moeder Syncletia Smarius van de Zusters van Liefde, schrijft in een brief dat zij de geopende kist heeft gezien en dat Mgr. Zwijsen niet meer herkenbaar was.

's-Middags om 14.00 uur wordt de bisschop overgebracht naar de kapel. Op 26 september wordt de kapel om 8.30 uur ingezegend en 's-ochtends om 9.00 uur wordt Mgr. Zwijsen overgebracht naar de crypte onder de kapel.

Na mgr. Zwijsen

Vanaf 2 april 1883 mogen er in de kapel uitvaartdiensten worden gehouden, ook voor kinderen jonger dan 7 jaar. De diensten dienen plaats te vinden tussen 8.30 uur en 10.30 uur.

Na Mgr. Zwijsen worden in de noordelijke wand ook de latere bisschoppen van 's-Hertogenbosch begraven met uitzondering van Mgr. Bekkers. Deze laatste is begraven in zijn geboorteplaats Sint Oedenrode. In de westelijke en oostelijke wand van de crypte zijn veel andere kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders bijgezet.

Perikelen

In de jaren 30 van de 20^e eeuw wordt er een nieuwe ingang gemaakt voor de begraafplaats aan de Fort Orthenlaan die recht naar de kapel loopt. De oude toegangen aan de Orthenseweg zouden komen te vervallen maar blijven nog tot de jaren 70 gehandhaafd. Reden hiervoor is o.a. het feit dat de protestantse gemeente bij sluiting van de oude ingang haar eigen toegang verliest.

Als er in de 70er-jaren gewerkt wordt aan het Hoogspoor/Gordelweg moeten de oude ingangen alsnog verdwijnen. Het probleem dient zich aan dat het protestants gedeelte dan niet rechtstreeks meer bereikt kan worden.

De Sint-Jan, beheerder van het katholiek gedeelte van de begraafplaats, heeft geen bezwaar dat de protestanten via het katholiek gedeelte naar het protestants kerkhof gaan.

De protestantse gemeente stelt voor om de kapel te slopen en de ingang te gebruiken als nieuwe toegangsweg naar het protestants gedeelte. De gemeenteraad gaat hiermee akkoord. Hier kleven nogal wat bezwaren aan, bijvoorbeeld het feit dat o.a. de Zusters van Tilburg een deel van de kosten van de bouw betaald hebben en zeker niet met sloop akkoord zullen gaan.

De burgemeester, mr. Loeff, stelt voor om eens gezamenlijk met alle partijen aan tafel te gaan zitten om te bekijken of het mogelijk is om gezamenlijk de ingangen te gaan gebruiken. Dit resulteert uiteindelijk in de stichting "Solamen" die tot op heden de begraafplaats beheert.

Slot

Tenslotte worden de oude toegangen gesloten, de kapel blijft bestaan en er komt een nieuwe ingang en een nieuw kantoor met een aula aan de Fort Orthenlaan.

In het torentje van de kapel heeft tot 2005 nooit een klok gehangen. Toen de klokkengroep van de Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch dit tijdens een inventarisatie van alle klokken in 's-Hertogenbosch ontdekte, heeft men plannen gemaakt om deze lege plek alsnog in te vullen, en zo geschiedde. Op 30 juni 2005 werd de klok om 17.00 uur voor het eerst geluid. Op de zijkant van de klok staat in het Latijn, "De doden geef ik eer, de levenden vertroost ik".

In de kapel vinden nog regelmatig afscheidsdiensten plaats. De kapel uit 1882 is een rijksmonument, evenals nog 24 andere monumenten, op de begraafplaats.

Bert van Coenen

Bronnen:

Stadsarchief 's-Hertogenbosch

Joannes Zwijsen, bisschop. 1794-1877, Drs. J.W.M Peijnenburg 1996